

С. Ю. Неклюдов. – М.: РГГУ, 2002. – С. 26-43. – (Сер. "Традиция, текст, фольклор").

4. Путилов Б. Фольклор и народная культура / Б. Путилов. – Санкт-Петербург: Наука, 1994. – 239 с.

5. *Рождественский Ю. В.* Что такое "теория клише"? / Ю. В. Рождественский / Пермьков Г. Л. От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише). – М.: Наука, 1970. – С. 213–236.

6. *Росовецький С. К.* Український фольклор у теоретичному висвітленні [Текст]: підручник для студ. вищих навч. закл. / С. К. Росовецький; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.; [б.в.], 2008. – 623 с.

7. *Сафронов Е. В.* Рассказы о сновидениях: критерии фольклорности / нефольклорности // Культура & общество [Электронный ресурс]: Интернет-журнал МГУКИ / Моск. гос. ун-т культуры и искусств – Электрон.

журн. – М.: МГУКИ, 2006. – Режим доступа: <http://www.e-culture.ru/Articles/2006/Safronov.pdf>

8. *Симонідес Д.* Меморат і фабулат у сучасній фольклористиці / Д. Симонідес // Народна творчість та етнографія.–2007. – №1. – С. 120–125.

9. *Чистов К. В.* Фольклор. Текст. Традиция: сб. ст. / К. В. Чистов. – М.: ОГИ, 2005. – 272с.

10. *Шмид В.* Нарратология / В. Шмид. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 312 с. - (Серия "Studiophilological").

11. *Kilroe Patricia* The Dream as Text, The Dream as Narrative // *Dreaming* Vol. 10, No. 3, 2000. P. 125–137.

12. *Virtanen L.* Dream-telling Today // *Studies in Oral Narrative* / Ed. by A.-L. Siikala. Helsinki, 1989. (Studia Fennica; 33).

Надійшла до редколегії 17.11.15

D. Antsybor, Postgraduate Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

ONEIRIC NARRATIVES: THE FEATURES OF DISSEMINATION AND THE SELECTION CRITERIA

The article deals with the features of dissemination in oneiric narratives in everyday communication practices. Attention to the selection criteria for this type of folkloric texts is paid, the model of text organization for relevancy (Wolf Schmid, Patricia Kilroe) is checked.

Keywords: oneiric folklore, oneiric narrative, folkloric text, dream.

Д. Анцибор, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОНИРИЧЕСКИЕ НАРРАТИВЫ: ОСОБЕННОСТИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ И КРИТЕРИИ ВЫДЕЛЕНИЯ

В статье рассматриваются особенности распространения онирических нарративов в каждодневных практиках коммуникации. Обращается внимание на выделения критериев фольклорности для таких текстов, проверяется на релевантность модели организации текста (В. Шмид, П. Килрой).

Ключевые слова: онирический фольклор, онирический нарратив, фольклорный текст, сновидение.

УДК 821.161.2.09:801.81:001.891 Нудьга

М. Коломицева, здобувач,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФОЛЬКЛОРУ І ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВИХ СТУДІЯХ Г. НУДЬГИ

У статті осмислено теоретико-методологічний вимір праць Г. Нудьги "Пісні та романи українських поетів" і "Пісні та романи українських радянських поетів"; з'ясовано апробовані на сторінках його досліджень принципи збагачення культурно-історичного потенціалу народнопоетичного "скарбу".

Ключові слова: фольклор, Григорій Нудьга, контамінація, фольклоризація, фольклорно-літературні зв'язки, літературні пісні, романс.

Предметом наукового аналізу вченого на початку 1940-х років були літературні пісні переважно XIX–XX ст. Актуалізуючи у філологічних студіях питання фольклорно-літературних зв'язків, Г. Нудьга перевів його в дещо нову для тодішньої науки площину, змінивши, зокрема, вектор вивчення: "Взаємовідношення це досліджувалося до останнього часу лише з однієї сторони – що і як взяла література, поезія з фольклору, і зовсім не вивчалася другої сторони – що ж дала література, поезія для фольклору. <...> Великий пісенний репертуар нашого народу складається не лише з прекрасної фольклорної спадщини, а й з поезій окремих кращих поетів, з творів літературного походження, як їх стали називати в останній час" [12, с. 7]. На думку вченого, "кращі літературні пісні здебільшого проходять такий шлях: зародившись на основі фольклору, ідуть в літературу, а далі у фольклор, щоб там, витримавши пробу часу, викристалізуватися в чистий поетичний кристал" [12, с. 29]. Таким чином, Г. Нудьга довів значущість творчого генія народу, вагу його ідейно-естетичних пріоритетів у розвитку художнього слова загалом.

На основі вивчення пісень літературного походження Г. Нудьга підготував глибоке теоретичне дисертаційне дослідження "Пісні українських поетів першої половини XIX ст. і їх народні переробки", яке захистив уже в повоєнний час, у 1956 р. Цього ж року побачило світ двотомне видання (з передмовою та примітками Г. Нудьги) корпусу українських пісень літературного походження XVI – XX ст. (третьої том "Пісні та романи українських радянських поетів" вийшов друком 1958 р. і

був перевиданий у 1960 р.). Значно розширивши предмет наукового вивчення, Г. Нудьга вдосконалив і теоретичні положення щодо механізмів творчої взаємодії усної і писемної словесності; здійснивши тонкий текстологічний аналіз, учений встановив авторство десятків фольклоризованих творів, зокрема текстів XVI–XVII ст.

Обґрунтовуючи тезу про витоки української літератури (йдеться про "красне письменство" – термін, детально опрацьований М. Грушевським [63]) з усної словесної традиції, Г. Нудьга водночас вказує на перманентний взаємозв'язок двох художніх систем, підкреслює важливість його врахування передусім для розвитку літератури. При цьому дослідник відзначає високу мистецьку вартість фольклору, його першість у цій взаємодії: "Те, що перші вірші і пісні писалися поетами на "мотив народних пісень", те, що багато навіть духовних пісень співалося на голос народних – говорить за те, що першість завжди була за народною поезією, за народною музикою" [13, с.30].

Слід наголосити, що означений вектор досліджень Г. Нудьги має певну традицію в українській фольклористиці. Так, історія дослідження конкретних явищ трансформаційних змін генетично авторських творів у народному репертуарі сягає кінця XIX – початку XX ст. Наприклад, у фундаментальних працях із фольклористики М. Драгоманова, В. Данилова, І. Франка, В. Гнатюка, Ф. Колесси знаходимо такі термінопоняття на позначення аналізованого явища ("фольклоризація" літературного тексту в сучасному науковому розумінні – М.К.): "поперемінювання" [3, с. 198], "приспособлення" [7, с. 54], "перехід" [10, с. 4], "перероблення" [15, с. 17].

Однак, як слушно зауважив згодом Г. Нудьга, у названих дослідженнях до уваги брався лише окремий факт, випадок, а не цілісний механізм [11, с. 13-16]. Тому цілком виправданим і зрозумілим є звернення ще молодого дослідника Г. Нудьги до питань впливу літератури на народну творчість: йдеться про вже згадану нами першу публікацію 1940 р. "Пісні літературного походження в українському фольклорі". Означена парадигма наукових пошуків характеризує також дисертаційну працю Г. Нудьги "Пісні українських поетів першої половини XIX ст. і їх народні переробки" (варто згадати про численні ідеологічні таврування науковця, що змусило його на тривалий період відійти від дослідницької праці). Основні положення її були викладені в авторефераті на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук [2, с. 433]. Однак справжнім узгальненням теоретичних позицій Г. Нудьги щодо взаємин фольклору й літературного тексту стала вступна стаття "Пісні українських поетів та їх народні переробки" до двотомного збірника "Пісні та романи українських поетів" [4; 5].

Інноваційність характеру наукового пошуку Г. Нудьги полягає насамперед у тому, що вчений розглядав питання фольклоризації різновекторно – водночас у синхронному й діахронному зрізах. Дослідника цікавили також історія явища, якісні зміни, що увійшли в традиційну народну поезію з літературних творів українських поетів. Звернімо увагу на масив джерельного матеріалу, обраного для дисертаційного дослідження: це література першої половини XIX ст. (від І. Котляревського до Т. Шевченка), що передувала періоду посиленої фольклоризації, що, як відомо, почався в другій половині XIX ст. Імовірно, Г. Нудьга свідомо звернувся до XVII-XVIII ст., оскільки, за його теорією, без такого короткого екскурсу "уявлення про перехід літературних творів XIX ст. у фольклор не був би ясним і правильно осмисленим" [13, с. 3]. Так, учений вказує на традиційно явища засвоєння авторських творів. Визначаючи внесок Г. Нудьги в українську фольклористику, наголосимо, що в новаторській за своїм характером праці він першим окреслив проблемні питання, які вплинули на характер подальших досліджень, присвячених процесу фольклоризації. Навіть аргументоване доведення автора – пошук фактів переходу творів поетів в усну народну творчість – не обмежується суто кількісними вимірами. Усе це слугує ґрунтом для з'ясування ступеня стійкості літературної пісні й у народному репертуарі, й у різномірних збірниках народних пісень [13, с. 4].

Також не менш важливим питанням, яке порушив Г. Нудьга, є з'ясування причин переходу літературних творів у фольклор. Означений вектор дослідницької практики межує з іншою проблемою – проблемою вибору. Наголосимо, Г. Нудьга чітко сформулював питання: "які основні ідейні і естетичні вимоги народу до пісні, що сприймає народ як своє, що відкидає як непотрібне, чуже, антихудожнє" [13, с. 4]. Дискурс фольклористичної науки, актуалізованої в питанні, як приймає фольклорне середовище "своє" / "чуже", як формується уявлення про світ "живої фольклорної естетики", позначився на науковому доробку Г. Нудьги, котрий першим (порівняно, наприклад, з російськими фольклористами) дійшов висновку про те, що дослідження конкретного текстового матеріалу потребує з'ясування глибинних засад проблеми взаємовідношення колективу та індивіда в народній творчості в процесі вироблення поетичних прийомів і стилю народних пісень [14].

До вагомих здобутків ученого належить спостереження про те, що серед різних жанрів так званих "книжних" творів найбільше фольклоризувалися вірші, які

народ сам перетворив у пісню чи прийняв її разом із музикою композиторів. Зокрема, дослідник зауважував: факти наявності пісень літературного походження в народному репертуарі краще за все підтверджують наукові і популярні збірники народних пісень, в яких вони надруковані поряд з піснями народного походження. Істинність цього положення підтверджувалася явищами пізнішого часу, у XX ст. (наприклад, тексти стрілецьких пісень публікувалися не тільки в літературних, але й у фольклорних збірниках переважно без зазначення автора) [13, с. 113-114].

Г. Нудьга наголосив також на реверсному характері залежності популярність / публікація, артикулювавши в такий спосіб проблему, маловивчену й сьогодні. Зокрема, як пісенники сприяють проникненню літературних творів у народну творчість, як за ними можна визначати народну популярність аналізованого твору. В означеній пошуковій парадигмі науковець визначив іще одне джерело фольклоризаційного руху – театр-пісня. До важливих чинників фольклоризації Г. Нудьга зараховував і продуктивні форми фольклоризму. Цікавими є спостереження вченого про те, що "пісні, створені в результаті орієнтації на народний світгляд і народну творчість, краще проникають в репертуар народу і викликають в народу більшу творчу зацікавленість" [13, с. 23]. Відтак, доводиться говорити не лише про продуктивність засвоєння, а й про переробку, ретрансляцію. Означені положення увиразнюють актуалізовані традиційно фольклорні теми, мотиви, образи (зокрема, жіночі образи), які по-новому звучать у піснях поетів того часу.

Цікаво, що Г. Нудьга не вважав обов'язковою умовою фольклоризації культивування пісні як специфічного виду літературної творчості. У результаті аналізу творчості поетів-романтиків 20–40-х рр. XIX ст. учений дійшов висновку про те, що багато текстів, які були задумані і написані як пісні, не були сприйняті народом, а те, що було написано як вірші, несподівано для авторів перетворилося в пісні: "Крім вдалого змісту, тут, звичайно, відіграла певну роль і вдала музика, яку написали композитори того часу" [8, с. 14].

Традиційно для українських філологічних праць (навіть радянського періоду!) Г. Нудьга присвятив творчості Т. Шевченка окремий параграф дослідження. Для характеристики поетичного стилю віршів поета, багато з яких стали народними піснями, учений використав поняття "пісенність". До феномену пісенної творчості Кобзаря Г. Нудьга звертався і в інших своїх наукових студіях: зокрема, численні приклади фольклоризації творів Т. Шевченка учений пояснює тим, що поет зумів досягнути секретів народної поезії, залишаючись при цьому не стилізатором, а "яскавою індивідуальною творчою особистістю" [13]. Зауважимо, Г. Нудьга звертав увагу на той факт, що сам Т. Шевченко свідомо прагнув, аби його твори були покладені на музику, більше того, Кобзар інколи сам підбирав до них мелодію, поширюючи свої пісні серед селян.

У контексті проблеми важливості для фольклоризації двох складників пісні – мелодія-текст – Г. Нудьга визначив чіткі орієнтири. Зокрема, дослідник наголошував: "створення хорошої музики до літературного вірша має велике значення для переходу його у фольклор, тому ті вірші, до яких підібрали музику чи автори-поети, чи композитори, швидше фольклоризуються. Водночас до хороших віршів народ і сам охоче підбирає музику" [13, с. 18]. Як бачимо, Г. Нудьга в теоретичній концепції схилився до первня вербального тексту. Додатковим аргументом зробленого умовиводу є теза дослідника, наведена в статті "Пісні українських радянських поетів" (1958): "долю пісні вирішує, звичайно, зміст..." [9,

с. 28]. Отже, у процесі фольклоризації Г. Нудьга цікавить передусім якість змісту літературних пісень, невідповідність яких народним канонам є підставою для переробок та корінних змін. При цьому дослідник вказує і на власне характер переходу: "Дуже рідко буває так, що літературний твір переходить у народ, не піддаючись змінам" [13, с. 18].

Текстові зміни, на переконання Г. Нудьги, спрямовані на покращення як змісту, так і форми літературного твору. Відтак, учений сформулював аксіоматичні твердження процесу фольклоризації літературного тексту, що актуальні й до сучасного фольклору. Так, Г. Нудьга стверджує, що у більшості випадків народ скорочує і рідко доповнює поетичні твори. Доповнення відбувається в тому випадку, коли літературний твір не повністю відповідає ідейним запитам [13, с. 71], коли тема, образ героя пісні не достатньо розкриті, або ж не так, як розуміє це сам народ. Цікаво, що характер доповнення залежить також від жанру літературного тексту: так, аналізована зміна літературного твору ліричного характеру здебільшого відбувається шляхом контамінації з народною піснею або ж з уривками народних пісень. Зауважимо, учений упродовж усього життя збирав польовий матеріал, що фактологічно доводить артикульоване твердження. У 1971 р. Г. Нудьга опублікував у журналі "Народна творчість та етнографія" невелику добірку народних пісень із записів 1930-х рр. етнографа К. Добрянського, які були зроблені в околицях Старого Самбора на Львівщині. Серед них знаходимо версію пісні Богдана та Левка Лепки "Кладочка", яка завдяки особливій популярності в першій третині ХХ ст. зазнала ранньої фольклоризації. Процес фольклоризації означеного тексту увиразнює й інший факт: дещо пізніше, наприкінці 1960-х рр., такий же доповнений варіант записував С. Стельмашук на Тернопільщині. Обидва тексти мають три нові строфи у кінцівці, що реалізують взаємопов'язані мотиви "мати чинить перепони зустрічі закоханих", "хлопець долає перешкоди" [14].

Уважна фахова зосередженість на природі фольклоризованого тексту дала змогу Г. Нудьзі зафіксувати різні лексичні та ефонічні зміни. Ймовірно, у такій науковій методиці учений послуговувався напрацюваннями М. Возняка, який (один із небагатьох!) допомагав йому працювати над дисертаційним дослідженням [1, с. 171]. Принагідно до аналізованого нами питання фольклоризації літературних творів слід наголосити на спостереженнях відомого академіка-літературознавця, який зауважив, що твори давньої писемної літератури переходили в народ, зазнаючи значних змін, особливо на мовному рівні – напрям наукового пошуку, розвинений у студіях Г. Нудьги [11].

До наукового аналізу вченого потрапляють не тільки структурні зміни (скорочення ліричних пісень, заміна рядків, довгих фраз), але й фольклоризація мікрорівня (так звані "дрібніші поправки"). Зокрема, Г. Нудьга помітив, що навіть заміна одного словосполучення не випадкова, а спрямована на те, щоб "надати більше виразності, образності, логічності" [13, с. 73]. Проведене фольклористом дослідження засвідчило, що трансформаціям підлягають передусім власні імена, конкретні назви, які в народних переробках часто замінюються загальними, а також діалектні слова. Однак такі слова у тексті не відкидаються тоді, коли йдеться про історичні факти і героїв. Проаналізувавши величезний масив поетичних творів різних авторів як на тематичному рівні, так і за манерою письма, Г. Нудьга дійшов важливого висновку про те, що фольклоризований твір стає "більш простим, співучим, ясним за змістом і красивим, яскравим за формою" [13, с. 19].

Дослідницькі спостереження над формотворчими трансформаціями в переробках укроті переконують у глибокій обізнаності вченого з теорією ритміки і віршоскладанням фольклорної пісні. Так, у своїй дисертаційній роботі Г. Нудьга зазначає: "У народній пісні майже не зустрічаємо переносів. Природа пісні вимагає, щоб словесна фраза відповідала музичній. Не любить народна пісня довгих фраз з багатьма придатками, оборотами, інверсіями" [13, с. 19]. Складна форма, у чому щоразу переконувався Г. Нудьга, важка для запам'ятовування, тому композиційні зміни є неминучими під час фольклоризації.

Учений окремо зупинився також на більш загальних чинниках фольклоризації, до яких він зараховує особливості пам'яті носія фольклору, що узгоджується із парадигмою наукових пошуків сучасної фольклористики. Опозиція текст-контекст у дослідницьких розробках Г. Нудьги набуває чітких і виразних пояснень. Зокрема, дослідник переконаний: "зрада пам'яті" не є чинником фольклоризаційних змін, такі зміни є випадкові. Погіршення та перекручення в пісні, на його думку, "потім не прививаються в народі, далі одної особи не йдуть" [13, с. 78].

На основі аналізу творів І. Бачинського, С. Климовського, Г. Сковороди, І. Котляревського, Л. Боровиковського, В. Забіли, М. Петренка, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки та менш відомих поетів дослідник сформував теоретичний дискурс вікової трансформації ідейно-естетичних, символічних та мовностилістичних елементів фольклорних творів. Згідно з концепцією Г. Нудьги, існує своя закономірність й у творчій трансформації поетичних засобів літературних творів, які переходять у фольклор. Дослідник наголошує, що у творчу лабораторію народу потрапляють "тільки ті твори, що стоять близько до його інтересів, що відповідають його життєвим стремлінням, що за формою і за змістом стоять близько до народного життя і творчості" [13, с. 68–69]. Закономірним чинником процесу трансформації художньої тканини творів літератури Г. Нудьга вважає їх неповну відповідність ідейним запитам народу (для ілюстрації означеної тези учений наводить факти обробки літературних пісень Т. Падури, С. Карпенка, А. Любовича). При цьому дослідник визначає загальну тенденцію до скорочення творів, які переходять у сферу побутування. Процес фольклоризації пісень літературного походження, на його думку, супроводжується контамінацією з народними творами (це, зокрема, стосується творів Т. Шевченка, В. Забіли, М. Петренка та ін.). Позначені народним співавторством пісні літературного походження, на переконання Г. Нудьги, проходять відповідні стадії колективного "редагування":

1) стадію оцінки ідейних і художніх якостей авторського витвору;

2) стадію сприйняття, коли літературний твір стає часткою народного репертуару;

3) стадію асиміляції, у процесі якої здійснюється творча трансформація, "шліфування", пристосування тексту, його ідейного наповнення та форми до вимог колективу.

Про наступність наукового зростання Г. Нудьги свідчить той факт, що монографічним виданням ученого передували ряд менших за обсягом розвідок: "Хто автор першої української балади: /Піснь козака Плахти/" (1966), "Балада про отруєння Гриця і легенда про Марусю Чурай" (1967), "Українська народна балада" (1968).

Дослідник часто критично переглядав усталені дефініції жанрів. Так, аналізуючи баладу, він виділив три основні характеристики: епічну основу, ліричне спрямування та драматичну структуру, що вступають у своєрід-

дну "троїсту гру" [11], внаслідок чого, залежно від домінуючої ознаки, балада набуває ліро-епічного, драматично-епічного чи епічно-ліричного характеру.

Проведений аналіз праць Г. Нудьги засвідчив те, що, обґрунтовуючи тезу про витоки української літератури з усної словесної традиції, учений водночас зосереджує увагу на перманентному взаємозв'язку двох художніх систем, підкреслює важливість такого зв'язку передусім для розвитку літератури, відзначає високу мистецьку вартість фольклору. При цьому першість у цій взаємодії надається все ж фольклорному тексту.

Список використаних джерел

1. Возняк М.С. Історія української літератури: у 2 кн.: навч. вид. / М.С. Возняк. – 2-е вид., випр. – Львів: Світ, 1994. – Кн. 2. – 560 с.
2. Гарасим Л. "Із словом в серці, з піснею в душі": Післямова / Леся Гарасим // Григорій Нудьга. У колі світової культури; Упорядкування Р. Марківа. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – С. 431-438.
3. Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість / В.М. Гнатюк; Упоряд., вст. стаття та прим. М.Т. Яценка. – К.: Наук. думка, 1966. – 248 с.
4. Григорій Антонович Нудьга: Бібліографічний покажчик: (До 75-річчя від дня народження) / Уклали М. Вальо, О. Кізлик; Передмова М. Вальо. – Львів, 1987. – 65 с.
5. Григорій Нудьга. Бібліографічний покажчик / Упоряд. В. Івашківа, Р. Марківа, А. Вовчака. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 272 с.

6. Грушевський М.С. Історія української літератури: в 6 т. 9 кн. / М.С. Грушевський. – Т. 1 / Упоряд. В.В. Яременко; Авт. передм. П.П. Кононенко; Приміт. Л.Ф. Дунаєвської. – К.: Либідь, 1993. – 392 с.

7. Драгоманов М. Розвідки про українську народну словесність і письменство: у 4 т. / М. Драгоманов. – Т. 1. – Львів: ЗНТШ, 1899. – 260 с.

8. Іваницький А.І. Історична Хотівщина. Музично-етнографічне дослідження / А.І. Іваницький – Вінниця: Нова книга, 2007. – 576 с.

9. Кирчів Р. Дума про красу, силу і славу української пісні / Р. Кирчів // Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі: у 2-х кн. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1997. – Кн. 1. – С. 7 – 30.

10. Колесса Ф. М. Огляд українсько-руської народної поезії / Написав Філарет Колесса. – К.: Коштом і заходом Т-ва "Просвіта"; 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1905. – 185, [3] с.

11. Нудьга Г.А. На літературних шляхах. Дослідження, пошуки, знахідки / Г.А. Нудьга. – К.: Дніпро, 1990. – 350 с.

12. Нудьга Г. Пісні і романи українських поетів / Упоряд., вступ. ст. і приміт. Г.А. Нудьги. – К.: Рад. письменник, 1941. – 288 с.

13. Нудьга Г. Пісні та романи українських поетів: у 2 т. / Упоряд., вступ. ст. і приміт. Г.А. Нудьги; Редкол.: М.П. Бажан та ін. – К.: Рад. письменник, 1956. – Т. 1. – 345 с.

14. Нудьга Г. Українська пісня у зв'язку із світовою культурою / Г. Нудьга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dobromyl.org/forum/index.php?topic=438.0>

15. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. – Т. 28: Літературно-критичні праці (1890-1892) / Упоряд. та комент. Н.Р. Мазепи, С.В. Мишанича, Г.А. Нудьги та ін. – К.: Наук. думка, 1980. – 440 с.

Надійшла до редколегії 29.10.15

M. Kolomytseva, external doctorate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE INTERCONNECTION BETWEEN FOLKLORE AND LITERATURE IN SCIENTIFIC RESEARCHES OF GRYGORIY NUDGA

Article is devoted to the theoretical and methodological meaning of G. Nudga's works "Songs and Romances of Ukrainian poets" and "Songs and Romances of Ukrainian Soviet poets"; the enrichment principles of cultural and historical potential of folk "treasure" in G. Nudga's studies are analyzed.

Keywords: folklore, Grygoriy Nudga, contamination, folklorization, folklore and literary interconnection, literary songs, romance.

M. Коломыцева, соискатель
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ВЗАИМОСВЯЗЬ ФОЛЬКЛОРА И ЛИТЕРАТУРЫ В НАУЧНЫХ РАЗЫСКАНИЯХ Г. НУДЬГИ

В статье осмыслено теоретико-методологическое измерение работ Г. Нудьги "Песни и романсы украинских поэтов" и "Песни и романсы украинских советских поэтов"; выяснены апробированные на страницах его исследований принципы обогащения культурно-исторического потенциала народнопоэтического наследия.

Ключевые слова: фольклор, Григорий Нудьга, контаминация, фольклоризация, фольклорно-литературные связи, литературные песни, романс.

УДК 398.8:821.161.2–14

Л. Копаниця, д-р філол. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ФЕНОМЕН І МЕХАНІЗМИ ЛІРИЧНОЇ ПІСНІ. МІФ І РИТУАЛ ЯК ТВОРЧИЙ ПРИНЦИП

У статті висвітлено перспективні лінії жанрової інтерпретації генези й еволюції усної лірики та міфо-ритуальні принципи аналізу пісенного тексту.

Ключові слова: лірична пісня, міф, ритуал, творчий принцип, поліфункціональний символічний механізм.

Джерелом ліричного роду усної поетичної творчості визнається обрядовий дискурс – обрядова поезія з її символічним стилем як хронологічно і генетично первинна форма. Дійсно, усна лірика має чимало спільного з календарною і весільною пісенністю, яка за своїм походженням давніша за ліричну. Більшість дослідників усної словесності (О. Бодяньський, О. Потебня, О. Веселовський, Ф. Колесса, В. Пропп, О. Дей, Н. Колпакова та інші) схиляються до думки, що ліричні пісні зароджувалися в глибинах обряду, відокремившись від пісень заклиналих і віншувальних, від голосінь. Але в процесі розвитку етносу змінюється його світогляд, еволюціонують види народної культури, трансформуються й доміанти пісенної творчості. Уже на межі XVI і XVII ст. ліричні пісні існували цілком самостійно, зі своїм спектром тем, ідей, образів і своїми закономірностями художньої типізації життя. Побутові ліричні пісні демонструють не тільки появу нових тем, пов'язаних із різними сферами жит-

тя людини (індивідуальною, родинною, суспільною, соціальною), але й функціональні зміни: магічну функцію в них заступає естетична.

Ми могли б назвати цілу низку спільних чи близьких мотивів, образів ліричних пісень та інших жанрів усної словесності, що зайвий раз стверджує думку фольклористів про генетичні зв'язки пісенного жанру з такими видами й жанрами, як обрядова пісенність, замовляння, балада, казка тощо. Однак у цьому разі варто передусім говорити про "метамову" та радше спільну логіку архаїчного мислення, котрі у свій час були прекрасно інтерпретовані О. Фрейденберг у лекціях із "Вступу до теорії античного фольклору" [15]. Згідно з її висновками, первісне мислення антиказуальне, та зайве шукати виведення з причин наслідку, оскільки: "Причина одного явища лежала для нього (первісного мислення. – Л.К.) в явищі суміжному. Так утворювалося, – підкреслює Фрейденберг, – сплетення причин і наслідків у вигляді кола, замкненої лінії, де кожний член низки був причи-